

УДК 343.98

Олександр Петровський,*завідувач навчально-наукової лабораторії правової інформатики
Навчально-наукового інституту права
Національного університету водного господарства та природокористування*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

У статті досліджено питання формування та функціонування єдиного інформаційного простору правоохоронних органів, наведено його характерні ознаки. Автором детально проаналізовані проблеми формування єдиного інформаційного простору правоохоронних органів та запропоновані шляхи їх вирішення.

Ключові слова: правоохоронні органи, єдиний інформаційний простір, інформаційне забезпечення правоохоронних органів, єдиний інтегрований банк даних правоохоронних органів.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Формування цілісної концепції єдиного інформаційного простору правоохоронних органів є вимогою сучасності, яку неможливо ігнорувати. Наше суспільство розвивається під впливом двох взаємопов'язаних процесів, а саме процесу інформатизації та процесу глобалізації, які призводять до утворення нових явищ, таких як транснаціональна злочинність, кіберзлочинність та багатьох інших, що, у свою чергу, вимагає нових форм та методів діяльності правоохоронних органів. На нашу думку, досягти ефективності в роботі правоохоронних органів можливо лише шляхом формування у їх межах єдиного інформаційного простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування єдиного інформаційного простору правоохоронних органів було предметом дослідження таких науковців: І. В. Арістової, К. І. Белякова, Р. А. Калюжного, В. С. Цимбалюка, М. Ю. Швеця, О. Н. Ярмиша та інших.

Метою статті є дослідження питання формування єдиного інформаційного простору в системі правоохоронних органів та окреслення проблем, що заважають його формуванню.

Виклад основного матеріалу. Зауважимо, що питання створення єдиного інформаційного простору правоохоронних органів є предметом жвавого обговорення в наукових колах та серед працівників-практиків. Деякі кроки в цьому напрямі були зроблені, зокрема, Указом Президента України «Про єдину комп'ютерну інформаційну систему правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю» від 31.01.2006 № 80/2006 було запроваджено створення Єдиної комп'ютерної інформаційної системи правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинністю. Однак можна констатувати, що на тепер не існує єдиного інформаційного простору в системі правоохоронних органів та, відповідно, є значні труднощі в обміні інформацією між підрозділами органів внутрішніх справ та іншими правоохоронними органами.

На нашу думку, єдиний інформаційний простір правоохоронних органів – це сукуп-

ність баз і банків даних, технології їх ведення та використання, інформаційно-телекомунікаційних систем і мереж, що функціонують на основі єдиних принципів і загальних правил, що забезпечують інформаційну взаємодію правоохоронних органів і мають на меті попередження, розкриття, розслідування злочинів.

Ознаками, які визначають єдиний інформаційний простір правоохоронних органів, при цьому є: по-перше, єдиний інформаційний простір правоохоронних органів включає в себе такі технічні елементи, як бази та банки даних, технології їх ведення та використання, інформаційно-телекомунікаційні системи та мережі;

по-друге, єдиний інформаційний простір передбачає інтеграцію всіх своїх компонентів в єдине ціле;

по-третє, єдиний інформаційний простір правоохоронних органів повинен функціонувати на основі єдиних принципів та норм;

по-четверте, він існує в межах правоохоронних органів, між якими не повинно бути обмежених бар'єрів, та передбачає здійснення інформаційного обміну.

Системоутворюючими компонентами єдиного інформаційного простору в системі правоохоронних органів, за аналогією зі складниками єдиного інформаційного простору загалом, на нашу думку, виступають:

1) інформаційні ресурси, що містять дані, відомості і знання, зафіксовані на відповідних носіях інформації;

2) організаційні структури, що забезпечують функціонування і розвиток єдиного інформаційного простору, зокрема збір, обробку, зберігання, поширення, пошук і передачу інформації, а також об'єднання різних мереж, систем і комплексів засобів зв'язку;

3) засоби інформаційної взаємодії громадян із системою правоохоронних органів і їх доступу в певному правовому режимі до інформаційних ресурсів на основі відповідних інформаційних технологій.

Створення єдиного інформаційного простору в системі правоохоронних органів України

повинно досягатися шляхом інтеграції інформаційних ресурсів та створення єдиного інтегрованого банку даних правоохоронних органів. Натепер можна констатувати наявність низки проблем у процесі формування єдиного інформаційного простору правоохоронних органів.

Першою з таких проблем є існування багатьох розрізнених інформаційних систем, які перебувають у підпорядкуванні різних підрозділів правоохоронних органів або ж у підпорядкуванні різних державних органів. Як відомо, численність баз та банків даних правоохоронних органів зумовлена їхніми функціями та завданнями. Однак саме наявність великої кількості автоматизованих інформаційних систем, які не співпрацюють між собою, є суттєвою перешкодою в роботі і не дає можливості правильно оцінити ситуацію та прийняти відповідне рішення. Ми ввійшли в епоху інформатизації й повинні вміти правильно накопичувати необхідну інформацію та користуватися нею. Досягнення високої ефективності роботи неможливе без створення автоматизованих, інтегрованих між собою інформаційних систем.

Визначаючи те, що створення єдиної інформаційної системи правоохоронних органів дасть змогу налагодити співпрацю між різними контролюючими і правоохоронними органами, слід зазначити, що для реалізації даної вимоги необхідне значне науково-технічне оснащення, досить великі матеріальні капіталовкладення та тривалий час.

Так, для проведення повноцінного аналізу баз даних необхідна наявність таких складників, як:

- автоматизовані банки даних, що дають можливість накопичення, подальшого пошуку та використання необхідної для повноцінного проведення аналізу інформації (картотеки МВС, бази даних реєстрації автотранспорту, автоматизовані інформаційні системи ДПС з обліку платників податків та зі сплати податків, бази даних державних органів із реєстрації суб'єктів господарювання, земельний кадастр та багато інших);
- автоматизовані системи обліку документообігу, їх систематизація, зберігання та накопичення;
- системи нормативного підтримання діяльності державних органів, суб'єктів господарювання та загальні правові інформаційні системи;
- автоматизовані системи підтримки управлінських рішень;
- спеціалізовані програми пошуку необхідної інформації;
- забезпечення обміну інформацією (передача електронної пошти) [4].

У забезпеченні інформатизації та комп'ютеризації різними відомствами та міністерствами використовувались різні програми, до інформаційних систем ставились різні вимоги, і це нині не дає інтегруватися один з одним. Тому першочерговим завданням є створення єдиної інтегрованої системи правоохоронних органів. На нашу думку, розпочати таку інтеграцію слід зі створення інформаційно-аналі-

тичної системи моніторингу паспортних даних, яку більш детально ми розглянемо в наступному розділі.

Наступною проблемою, яка потребує вирішення, є керування захистом інформації і її автоматизацією та налагодження виробництва засобів захисту інформації. Темпи науково-технічного та економічного розвитку країни багато в чому визначаються такими факторами, як доступність та якість інформаційного забезпечення. А рівень забезпеченості інформацією визначає успіх держави і суспільства в цілому. Важливою проблемою є налагодження збирання, аналізу та ефективного використання науково-технічної інформації іноземного походження, тому доступ до неї – одна з критичних умов забезпечення прогресу.

Крім того, організація ефективної системи захисту інформаційного простору передбачає створення уповноважених органів, які відповідатимуть за інформаційну систему та підготовку фахівців у цій сфері. Захищеність та повнота інформації, заповнення інформаційного простору України достовірною інформацією, забезпечення реалізації прав громадян на доступ до інформації – все це впливає на збереження цілісності і незалежності держави.

Ще одна проблема, що пов'язана з формуванням єдиного інформаційного простору правоохоронних органів, – це можливість порушення прав людини, зокрема права на приватність. Так, норми про захист прав людини містяться у статті 32 Конституції України: «Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини» [3]. Ця норма знайшла своє відображення і в інших нормативно-правових актах, зокрема в Законі України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI.

Однак розвиток інформаційних технологій і розширення можливостей інформаційного обміну створюють загрозу порушення права особи на недоторканність приватного життя, закріпленого в Конституції України. На жаль, на практиці досить часто трапляються випадки порушення прав людини на захист персональних даних. Про це свідчать повідомлення у засобах масової інформації, звіти Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо стану забезпечення права на захист персональних даних в Україні та результати моніторингу громадських організацій.

До найпоширеніших порушень відносять несанкціонований доступ до персональних даних державними та приватними установами, включаючи правоохоронні органи, за відсутності законної підстави та обґрунтованої мети такого доступу; незаконна обробка чутливої категорії персональних даних шляхом надання необмеженого до них доступу та розкриття для широкого загалу, а також збір надмірного

обсягу даних щодо цілей, для яких вони обробляються в подальшому; недотримання прав суб'єктів на інформування й доступ до інформації про операції з обробки персональних даних, які їх стосуються; недотримання режиму конфіденційності та безпеки обробки персональних даних у випадках незаконної передачі баз персональних даних між володільцями даних, зокрема, з метою особистих інтересів; обробка персональних даних з метою, несумісною з тією, з якою їх було зібрано спочатку; відсутність належної політики безпеки персональних даних, затвердженої володільцем таких даних; відсутність відповідальних осіб з питань захисту даних в установах, організаціях, які є володільцями баз даних; передача даних через незахищені канали, у тому числі приватні поштові скриньки в мережі Інтернет [1].

Для усунення таких порушень, на нашу думку, необхідно закріпити на законодавчому рівні та впровадити в практику певні гарантії захисту прав людини. Захист персональних даних є сукупністю правових, організаційних і технічних заходів, спрямованих на недопущення неправомірних дій з персональними даними, забезпечення їх конфіденційності, а також можливості доступу суб'єктів персональних даних до інформації про дії з їхніми персональними даними [2, с. 203].

Водночас безумовними перевагами єдиного інформаційного простору правоохоронних органів можна назвати підвищення міжнародного співробітництва в інформаційній сфері та протидію і запобігання правопорушенням. Так, пріоритетом сучасної зовнішньої політики України виступає європейська та євроатлантична інтеграція. Ефективне впровадження даного пріоритету значною мірою залежить від рівня інтегрованості України до міжнародного інформаційного простору та європейського зокрема.

Сучасний розвиток світової спільноти послідовно демонструє чітку тенденцію до постійного розширення міжнародних контактів на офіційному міжурядовому рівні. Допомогти поліцейським органам різних країн у такій ситуації можуть тільки безпосередня взаємодія і обмін оперативною інформацією, які ґрунтуються на чітко розробленій і уніфікованій законодавчій базі. Так, у межах таких світових організацій, як Інтерпол та Європол, створена інтегрована база даних, яка дозволяє здійснювати інформаційний обмін. Основна перевага існування спільної інформаційної системи полягає в тому, що це дає змогу на ранніх стадіях розслідування виявити зв'язки, які не могли бути встановлені під час їх первинного аналізу національними підрозділами. Таким чином, правоохоронні органи України повинні насамперед налагодити інформаційний обмін у межах власного інформаційного простору, а вже після цього можна говорити про їх інтеграцію та взаємодію зі світовими організаціями та органами з боротьби зі злочинністю.

Крім того, сьогодні в Україні спостерігається загострення криміногенної обстановки, яке, зокрема, пов'язане з наявністю збройного протистояння на сході України та проникнен-

ням терористичних угруповань вглиб території України. Останнім часом значно зросла загроза терористичної діяльності. У таких умовах виникає необхідність у значному зростанні ефективної діяльності правоохоронних органів. Однак, власне, аналіз роботи правоохоронних органів свідчить про те, що однією з причин недостатньої ефективності боротьби зі злочинністю є незадовільний стан взаємодії підрозділів правоохоронних органів України з іншими структурами, установами, організаціями в оперативно-розшуковій роботі внаслідок відсутності ефективної системи обміну інформацією, своєчасного її отримання працівниками органів внутрішніх справ. Стрімкий розвиток інформаційних технологій у світовому просторі призвів до активного використання у боротьбі зі злочинністю комп'ютерних інформаційних систем.

Використання комп'ютерних інформаційних систем і технологій у правоохоронній сфері вимагає:

по-перше, удосконалення форм і методів керування системами інформаційного забезпечення;

по-друге, подальшої централізації та інтеграції комп'ютерних банків даних;

по-третє, упровадження новітніх комп'ютерних інформаційних технологій для ведення кримінологічних обліків, розбудови та широкого використання ефективних та потужних комп'ютерних мереж, застосування спеціалізованих засобів захисту та безпеки інформації, налагодження ефективного взаємообміну кримінологічною інформацією на міждержавному рівні [7, с. 89-90].

Висновки

Формування єдиного інформаційного простору правоохоронних органів є довготривалим і об'єктивним процесом, що потребує вдосконалення форм і методів керування системами інформаційного забезпечення, подальшої централізації та інтеграції комп'ютерних банків даних та впровадження новітніх комп'ютерних інформаційних технологій для ведення кримінологічних обліків, розбудови та широкого використання ефективних та потужних комп'ютерних мереж, застосування спеціалізованих засобів захисту та безпеки інформації, налагодження ефективного взаємообміну кримінологічною інформацією на міждержавному рівні.

Список використаних джерел:

1. Боротьба з несанкціонованим доступом і незаконними операціями з обробки персональних даних [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://police-access.info/2015/04/borotba-z-nesanktsionovany-m-dostupom-i-nezakonny-m-operatsiyam-z-obrobky-personalnyh-danyh>

2. Єсімов С. С. Захист персональних даних у контексті розвитку динамічних інформаційних систем / С. С. Єсімов // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2013. – № 3. – С. 198–208.

3. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

4. Новацький А. М. Інтеграція інформаційних систем як чинник підвищення ефективності контрольної діяльності / А. М. Новицький // Правова інформатика. – 2004. – № 4. – С. 61–65.

5. Про єдину комп'ютерну інформаційну систему правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю : Указ Президента України від 31.01.2006

№ 80/2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80/2006>

6. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 34. – Ст. 481.

7. Системна інформатизація законодавчої та правоохоронної діяльності / (кер. авт. кол. Швець М. Я.) ; за ред. Дурдинця В. В., Зайчука В. О., Тація В. Я. – К.: Навч. книга, 2005. – 639 с.

В статье исследованы вопросы формирования и функционирования единого информационного пространства правоохранительных органов, приведены его характерные признаки. Автором подробно проанализированы проблемы формирования единого информационного пространства правоохранительных органов и предложены пути их решения.

Ключевые слова: правоохранительные органы, единое информационное пространство, информационное обеспечение правоохранительных органов, единый интегрированный банк данных правоохранительных органов.

The article deals with the issues of formation and functioning of a single information space of law enforcement bodies, its characteristic features are presented. The author analyzes in detail the problems of forming a single information space of law enforcement bodies and proposes ways of their solution.

Key words: law enforcement agencies, single information space, information support of law enforcement agencies, single integrated data bank of law enforcement agencies.

